

YTTRANDE

2017-09-04

Kulturdepartementet

Yttrande över betänkandet Bättre skydd mot diskriminering SOU 2016:87

Autism- och Aspergerförbundet överlämnar härmed sitt yttrande över ovan rubricerat betänkande. Förbundet arbetar för att förbättra villkoren för barn, unga och vuxna med autism. Förbundet har drygt 16 000 medlemmar över hela landet. Bland dessa finns individer med egen funktionsnedsättning, närstående och personer som är professionellt verksamma inom området.

Inledning

Utredaren har haft i uppdrag att se över hur väl samhällets institutioner fungerar i arbetet med att skydda medborgare från att utsättas för olika typer av diskriminering. I lagen finns det sju olika diskrimineringsgrunder, exempelvis kön, ålder, funktionsnedsättning och etnisk tillhörighet. Autism- och Asperger förbundets medlemmar påtalar att de upplever diskriminering på flera olika sätt. Det kan vara allt från brister i den offentliga miljön till otillbörlig behandling i skolmiljöer. Okunskap och generaliserande föreställningar om människor med funktionsnedsättning som grupp är också en vanlig orsak till upplevd diskriminering.

Diskriminerade i Sverige har små möjligheter att få sin sak prövad och därmed erhålla upprättelse. Diskrimineringsombudsmannen (DO) driver ett fåtal av de ärenden som anmäls, främst fall där det idag saknas en tolkning av lagen. Därutöver är det endast ett mindre antal andra fristående aktörer som driver processer mot diskriminering. Det är således svårt att få juridiskt stöd i dylika processer och att få sin sak prövad. Samtidigt kräver många fall just prövning i domstol. Något som styrker denna tes är att man, trots ett betydande antal förbud mot bristande tillgänglighet, bara prövat ett mindre antal överträdelser i domstol.

Sammanfattning av synpunkterna

Att inte behöva bli utsatt för diskriminering är en mänsklig rättighet. Utredarens förslag att upprätta en diskrimineringsnämnd samt de rekommendationer som ges för att öka information kring gjorda anmälningar till DO torde stärka den enskildes möjligheter att tillvarata sina rättigheter. Det i flera fall enklare förfarandet, jämfört med domstolsprövning, talar för att fler ärenden kan komma att prövas. Mot denna bakgrund ser Autism- och Aspergerförbundet positivt på de framlagda förslagen. Förbundet stödjer också förslagen att stärka det preventiva arbetet, bland annat genom att förtydliga länsstyrelsernas och DO:s uppdrag och att ge fortsatt

stöd till antidiskrimineringsbyråerna som är ideella organisationer inom civilsamhället och har en viktig roll i diskrimineringsarbetet.

Konsekvenserna av att flytta delar av diskrimineringslagstiftningen till skollagen är svårare att överblicka fullt ut. Den nuvarande lagstiftningen innebär att de kränkningar som har grund i diskrimineringslagen – kränkningar som handlar om kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder, behandlas av Diskrimineringsombudsmannen. Kränkningar som inte har någon grund i diskrimineringslagen regleras av skollagens bestämmelser om åtgärder mot kränkning i skolan och tas om hand av Skolinspektionen. För huvudmannen för en verksamhet kan det vara en fördel att bara ha en tillsynsmyndighet att förhålla sig till i dessa frågor. En överflyttning av bestämmelser i diskrimineringslagen till skollagen underlättar för elever och föräldrar när de anmäler kränkningar och diskriminering som sker under skoltid. Om förslagen genomförs skulle det enligt utredningen innebära större möjligheter för enskilda som utsatts för diskriminering att ta till vara sina rättigheter, något som Autism- och Aspergerförbundet ser positivt på.

10.1.1 Nämnd eller nämndmyndighet?

Traditionellt avgörs diskrimineringsstvister i allmän domstol vilket kan medföra höga rättegångskostnader för en enskild part, något som kan verka avskräckande för att processa i diskrimineringsärenden. Vid diskrimineringsstvister i domstol krävs normalt ett juridiskt ombud och få personer har ekonomiska möjligheter att själv anlita ombud. Det drabbar särskilt personer med autism där många lever under sådana knappa ekonomiska förhållanden att de har svårt att klara sitt dagliga uppehälle.

Det finns i dagsläget få möjligheter att undvika risken med för höga rättegångskostnader. Ett är att stämma i ett så kallat småmål där möjligheterna att få rättegångskostnader ersatta av motparten är starkt beskurna. Även den eventuellt utdömda ersättningen är begränsad till ett lägre belopp. En ersättning i diskrimineringsmål bör vara kännbar och avskräckande. De antidiskrimineringsbyråer som finns över hela landet arbetar för högtryck, men i praktiken begränsas talerätten på grund av otillräckliga ekonomiska resurser och bristande tillgång till juridisk kompetens. Dessa är heller ingen hållbar lösning i längden för att utveckla praxis, något som är viktigt för förbundets medlemmar.

Autism- och Aspergerförbundet anser att en diskrimineringsnämnd kan göra det mindre omständligt för enskilda individer att få sitt ärende prövat och det borde även bli ett billigare förfarande ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Dock anser förbundet att det föreligger problem med förslaget i det avseende att förfarandet skall ske skriftligt. I diskrimineringsstvister är det snarare regel än undantag att en muntlig bevisning behövs för att komplettera den skriftliga handläggningen så att målet blir så väl utrett som möjligt.

17. Tillsyn över bestämmelserna om diskriminering i skolan – ett uppdrag för DO eller för Skolinspektionen?

Många elever med autism blir utsatta för kränkningar i skolan. Kränkningarna kan bland annat bestå i fysiskt våld, glåpord, utfrysning, orättvis behandling eller viskningar m m. Kränkningar av elevers värdighet kan förekomma i form av kränkande behandling eller trakasserier, vilket är en form av diskriminering. Elever kan också uppleva kränkande behandling från en lärare eller annan skolpersonal. Kränkande behandling är enligt skollagen ett uppträdande som kränker en elevs värdighet och som inte har ett samband med diskrimineringsgrunderna. Om kränkningarna har koppling till diskrimineringsgrunderna, kön, könsöverskridande identitet och uttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller ålder, definieras det som trakasserier.

Idag uppfylls inte kravet på likabehandling, av elever som anmäler att de har blivit utsatta för kränkande behandling eller trakasserier, i tillräcklig grad. För elever som anmäler kränkande behandling kopplade till diskrimineringsgrunderna är sannolikheten mindre att få upprättelse än för elever som anmäler rena trakasserier. Barnkonventionen slår fast att alla barn ska ha samma rättigheter och värde. För det enskilda barnet är den nuvarande ordningen komplicerad och det försvårar arbetet för ett konkret stöd för barnet och arbetet mot alla former av kränkande behandling och diskriminering. Uppdelningen mellan Skolinspektionen och Diskrimineringsombudsmannen gällande vilka fall de olika myndigheterna ska ta sig an resulterar i att barn som utsätts för kränkningar i skolan kopplade till diskrimineringsgrunderna, inte har samma chans till upprättelse som de barn som utsätts för kränkningar utan sådan koppling. Skolinspektionen och Barn och elevombudet, hanterar alla fall av kränkningar i skolan som inte är kopplade till någon av diskrimineringsgrunderna, dessa ska Diskrimineringsombudsmannen utreda. Detta gör det svårt för den enskilde som blivit utsatt att förstå vart man ska vända sig. Autism-och Aspergerförbundet har därför en positiv inställning till att Skolinspektionen enligt betänkandet skall ta över delar av DO:s uppgifter

En grundläggande förutsättning för att elever med autism ska kunna få upprättelse är att eleven känner till sina rättigheter. Dessa rättigheter behöver tydliggöras på ett sätt som inkluderar alla barn, även barn med autism.¹

¹ http://www.autism.se/att_fora_samtal_med_barn_med_autism.

Datum som ovan,
Autism- och Aspergerförbundet

Anne Lönnermark
Ordförande genom

Maria Sivall
Förbundsjurist
maria.sivall@autism.se